

Vägen in i arbetslivet

En rapport om inträdet på arbetsmarknaden efter yrkesförberedande gymnasieprogram

Unga män som gått fordonsprogrammet på gymnasiet står som vinnare. För dem som avslutat omvårdnadsprogrammet är vägen in i arbetslivet desto svårare. Unga kvinnor med yrkesförberedande gymnasieutbildning har det generellt betydligt tuffare än män att få fotfäste på arbetsmarknaden. Det konstaterar LO efter en granskning av inträdet på arbetsmarknaden för unga vuxna efter gymnasiet.

Med hjälp av ett arbetsmarknadsindex rankas i den här rapporten de yrkesförberedande programmen utifrån grad av arbetsmarknadsframgång, det vill säga hur väl eleverna från de olika programmen tagit sig in i arbetslivet efter avslutad utbildning. Resultatet visar inte bara att valet av utbildning spelar stor roll för hur väl man lyckas etablera sig på arbetsmarknaden. Det belyser också vikten av att yrkesutbildningarna ger eleverna konkurrenskraft i arbetslivet. Åter igen åskådliggörs också att unga män över lag tar sig in i arbetslivet med bättre villkor än vad unga kvinnor gör, oavsett vilken utbildning de gått. Män får i större utsträckning än kvinnor jobb inom det område de utbildat sig. De får i större utsträckning också tillsvidareanställning och heltidsarbete, och de tjänar bättre.

Denna rapport bygger på resultat från en enkät som SCB genomfört bland personer som gick ut gymnasiet 2003.¹ Nästan 9 000 personer blev i mars 2006, knappt tre år efter att de lämnat gymnasiet, kontaktade med frågor om sin sysselsättning. Svarefrekvensen var 60 procent. LO fokuserar på de resultat som gäller de yrkesförberedande programmen i gymnasieskolan. Denna rapport bör betraktas som en ögonblicksbild av läget, men intressant att notera är att vissa tidigare belysta mönster är tydliga även i detta nedslag.²

Stora skillnader i arbetsmarknadsframgång

Fordonsprogrammet ger jobb. Av de 14 yrkesförberedande programmen fanns den största andelen i jobb bland dem som gått fordonsprogrammet, 88 procent hade arbete som huvudsaklig sysselsättning när enkäten genomfördes. Näst högst andel i jobb fanns bland dem som gått bygg- eller hotell- och restaurangprogrammet, 75 procent. Av alla som gått ett yrkesförberedande program hade 61 procent jobb som huvudsaklig sysselsättning knappt tre år efter sin utbildning.

Beskrivningar av hur många som fått något typ av jobb efter avslutad gymnasieutbildning säger dock mycket lite om graden av framgång på arbetsmarknaden. Faktum är att många har svårt att få jobb inom ”rätt” bransch, det vill säga den de utbildat sig för att arbeta

---

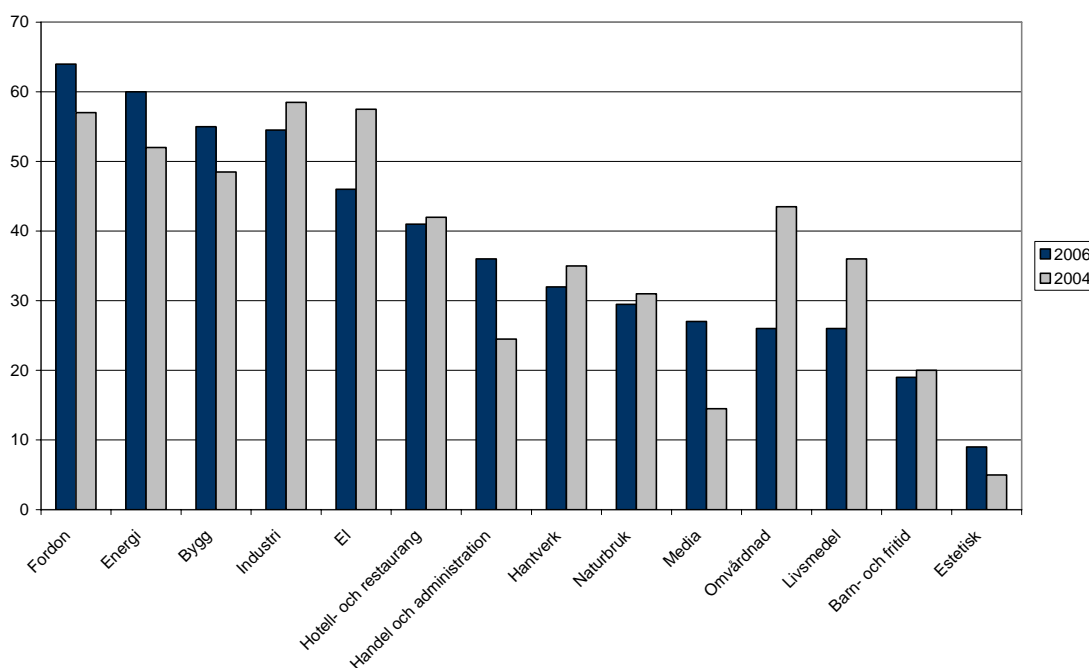
¹ Statistiska centralbyrån (SCB) Statistiska meddelanden UF 86 SM 0601; *Inträdet på arbetsmarknaden, Enkätundersökning våren 2006 bland avgångna från gymnasieskolan läsåret 2002/03.*

² LO juni 2006; *Vägar till arbetslivet, Slutrapport av LOs förbundsgemensamma projekt om de yrkesförberedande programmen i gymnasiet.*

inom. Av dem som gått ett yrkesförberedande program och som hade arbete när enkäten genomfördes hade bara hälften, 55 procent, jobb helt eller delvis inom det område de utbildat sig. Bara 40 procent hade jobb helt inom det område som deras utbildning varit inriktad mot. Arbete helt eller delvis inom utbildningens område var vanligare för männen än för kvinnorna, 59 procent respektive 47 procent.

För att ännu bättre kunna granska arbetsmarknadsframgång för de 14 nationella yrkesförberedande gymnasieprogrammen används här ett arbetsmarknadsindex. Detta väger samman fem variabler; *andel sysselsatta, andel arbetslösa, andel med jobb helt eller delvis inom området de utbildad sig för, andel i tillsvidarejobb* samt *andel med heltidsjobb*.³ Med hjälp av detta index rankas programmen.⁴ Rankingen redovisas i ett stapeldiagram, tillsammans med en jämförelse med rankingen utifrån 2004 års SCB-studie bland dem som avslutade gymnasiet 2001. Rankingen ger en generell bild av programmens förmåga till arbetsmarknadsanknytning, men den visar också hur arbetsvillkoren ser ut inom olika sektorer på arbetsmarknaden.

Arbetsmarknadsframgång för elever från olika program

Källa: SCB statistiska meddelanden UF 86 SM 0401 och UF 86 SM 0601 samt egna beräkningar.

Fordonsprogrammet kommer på den högsta placeringen. Inte bara är det en stor andel av dem som avslutat programmet som fått jobb. En stor andel hade dessutom jobb helt eller

³ Variabeln *lön* kan inte inkluderas i indexet på grund av att SCB förändrat frågeställningen kring lön mellan enkäterna 2004 och 2006.

⁴ Arbetsmarknadsindexet räknas fram genom att de 14 gymnasieprogrammen rangordnas för varje variabel. För bäst utveckling inom en variabel ges 14 poäng, och för sämst utveckling ges 1 poäng. Maximal utdelning blir därigenom 70 poäng (14 poäng på alla variabler), och minimal utdelning 5 poäng (1 poäng på alla variabler).

delvis inom ”rätt” område, 74 procent. Också andelen med tillsvidareanställning var hög, 78 procent jämfört med 56 procent av alla från yrkesprogram som var i arbete. Hela 93 procent av dem som avslutat fordonsprogrammet och fått jobb arbetade heltid⁵, för alla svarande från de yrkesförberedande programmen var andelen arbetande med heltidsjobb 71 procent.

Den goda arbetsmarknadsetablering som följer efter fordonsprogrammet, men också industri-, bygg-, el-, och energiprogrammen, tydliggör vikten av att yrkesutbildningarna ger rätt kompetens. Det åskådliggör betydelsen av att eleverna under sin tid på gymnasiet får de kunskaper som faktiskt efterfrågas. Gemensamt för dessa utbildningar är att de kännetecknas av tydliga kravprofiler, ett omfattande branschengagement med aktiva parter som bidrar till ordning och reda när det gäller vilken kompetens utbildningen måste ge. Knutet till dessa utbildningar finns i stor utsträckning väl fungerande branschråd.

Sämst placerar sig det estetiska programmet, ett program som i väldigt liten utsträckning kan sägas förbereda eleverna för etablering i yrkeslivet. Mest anmärkningsvärt är dock raset för omvårdnadsprogrammet. Av dem som hade fått jobb efter detta program var det visserligen en mycket hög andel som jobbade inom vård- och omsorg, men många hade inte något jobb alls. En femtedel av alla som ställt sig till arbetsmarknadens förfogande efter detta program stod arbetslösa när enkäten genomfördes. Jämfört med rankingen 2004 var andelen i arbetslöshet betydligt större denna gång. Något har hänt, men det är svårt att finna tydliga förklaringar. Det är ett program som utbildar för en sektor där det finns, och under en tid har funnits, ett behov av arbetskraft men trots detta är alltså arbetslösheten hög bland dem som gått programmet. Det är alarmerande att de omsorgsutbildade inte tycks vara attraktiva på arbetsmarknaden, att de inte tar sig fram i konkurrens med annan arbetskraft.

Arbetsmarknadsindexet beskriver som sagt också hur arbetsvillkoren ser ut, och när det gäller den grupp som hade jobb efter omvårdnadsprogrammet var det få som hade lyckats få heltidsjobb och tillsvidareanställning. Knappt tre femtedelar, 57 procent, hade heltidsjobb. Knappt två femtedelar, 39 procent, hade tillsvidareanställning. Detta bidrar också till programmets låga placering i rankingen.

Medieprogrammet får i årets ranking en bättre placering än 2004. Det beror på att de som avslutat programmet fått jobb i högre utsträckning, men det är tydligt att de har det mycket svårt att etablera sig inom mediebranschen. Bara 18 procent av dem som hade jobb hade det helt eller delvis inom ”rätt” område, en siffra som står i skarp kontrast till fordonsprogrammets 74 procent. De som gått medieprogrammet hamnar alltså inom helt andra sektorer, och en kvalificerad gissning för att förklara den högre sysselsättningsgraden är att ett i allmänhet bättre läge på arbetsmarknaden slår igenom. Ett annat skäl till att medieprogrammet, och även det estetiska programmet, placerar sig bättre i denna ranking än 2004 kan vara att de som gått dessa program insett att de måste vända sig till andra sektorer än de har utbildat sig för.

---

⁵ Som heltid räknas 35 timmar eller mer per vecka.

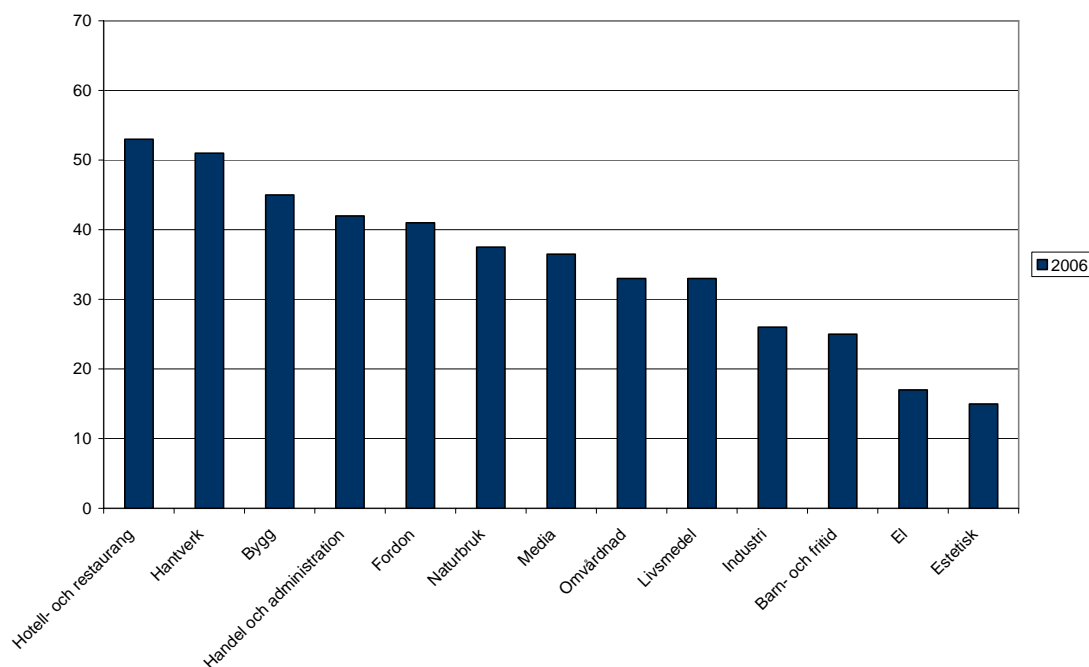
Graden av arbetsmarknadsframgång har också förbättrats avsevärt för handel- och administrationsprogrammet. De som läst det programmet har fått jobb i större utsträckning nu än tidigare, något som troligtvis kan förklaras av en kraftigt expanderande handel. Tillsvidareanställningar hade dock bara lite drygt hälften, 55 procent, av dem som hade jobb. 62 procent arbetade heltid.

Tuffare för unga kvinnor att ta sig in i arbetslivet

Flera saker kan konstateras i en granskning av hur graden av arbetsmarknadsframgång skiljer sig åt mellan kvinnor och män som avslutat yrkesförberedande gymnasieprogram. Mycket tyder på att kvinnor har betydligt svårare än män att få in en fot i arbetslivet.

Som redan illustrerats är det de manligt dominerade programmen som leder till bäst etablering på arbetsmarknaden. Fordons-, energi-, bygg-, industri- och elprogrammen ligger i topp när programmen rankas i arbetsmarknadsframgång, men för kvinnor som gått dessa program går det långt ifrån lika bra som för männen.⁶ Kvinnorna lyckas inte lika väl med att etablera sig inom dessa branscher. Som exempel kan nämnas dem som avslutat fordonsprogrammet, 53 procent av kvinnorna hade jobb som huvudsaklig sysselsättning medan 89 procent av männen från programmet hade det. Av dessa kvinnor hade 57 procent jobb helt eller delvis inom rätt område, medan 75 procent av männen hade tagit sig in i rätt bransch.

Arbetsmarknadsframgång för unga kvinnor från olika program

Källa: SCB statistiska meddelande UF 86 SM 0601 samt egna beräkningar.

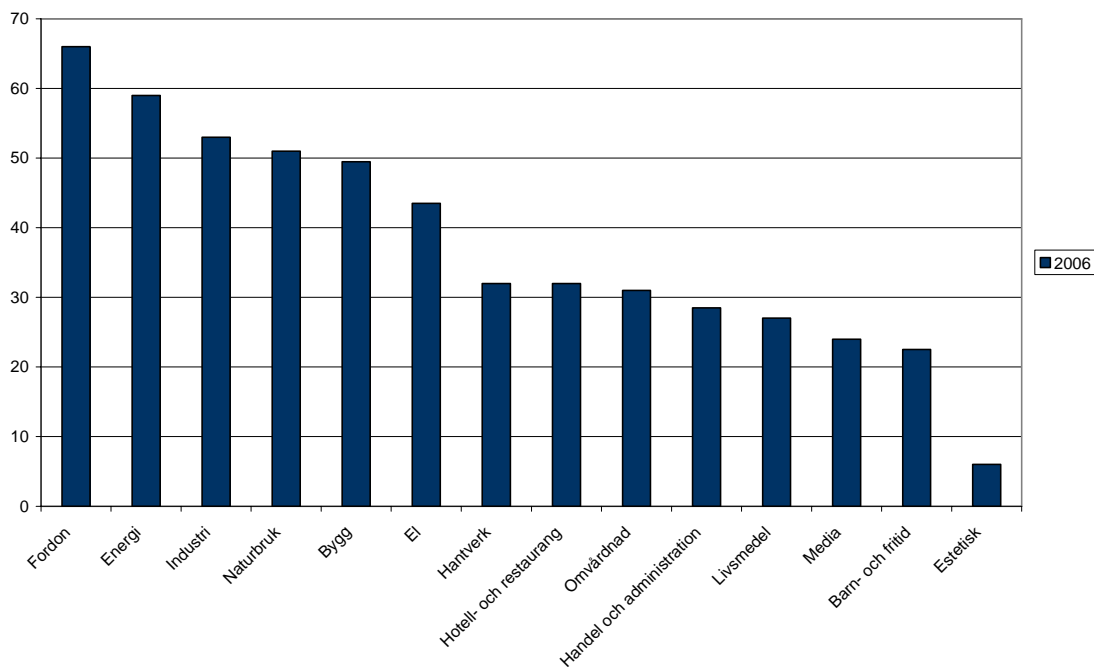
⁶ När det gäller energiprogrammet är andelen kvinnor så liten att slutsatser inte är möjliga att dra.

Som syns av stapeldiagrammet ovan är det hotell- och restaurangprogrammet samt hantverksprogrammet som leder till bäst arbetsmarknadsetablering för kvinnor. Kvinnor som avslutat dessa program har i stor utsträckning lyckats få jobb, även om andelen som fått det inom rätt bransch inte är överväldigande.

Byggprogrammets tredjeplacering i rankingen av arbetsmarknadsframgång för unga kvinnor kräver en djupare förklaring. Programmet får i rankingen höga poäng av två skäl; en mycket hög andel av kvinnorna som gått programmet har jobb, och de har heltidsjobb. Men på två viktiga variabler får programmet låga poäng. Det gäller dels andelen med tillsvidareanställning, men framför allt andelen som fått jobb helt eller delvis inom området. Bara en fjärdedel, 26 procent, av kvinnorna som fått jobb efter detta program har fått det inom byggbranschen. Bland männen är andelen helt eller delvis inom rätt område 81 procent. Skillnaden är alltså mycket stor.

Det är tre program som ger ett märkbart sämre arbetsmarknadsindex för män än för kvinnor; hantverks-, hotell- och restaurang, samt handel och administrationsprogrammet. Men viktigt att notera är att detta inte beror på att männen etablerar sig mycket sämre inom dessa branscher än vad kvinnorna gör, snarare lika bra eller bättre. Istället har dessa programs låga staplar i männens diagram sin förklaring i att dessa program ger så mycket sämre arbetsmarknadsframgång än vad de traditionellt manligt dominerade programmen ger.

Arbetsmarknadsframgång för unga män från olika program

Källa: SCB statistiska meddelande UF 86 SM 0601 samt egna beräkningar.

En vidare granskning av de yrkesutbildades etablering på arbetsmarknaden visar på flera sätt att kvinnor har svårare att komma in i arbetslivet med goda villkor:

- **Högre andel män i jobb.** Medan 69 procent av männen från de yrkesförberedande programmen hade jobb som huvudsaklig sysselsättning när enkäten genomfördes befann sig 53 procent av kvinnorna i samma sats. Ett viktigt skäl till detta är att fler kvinnor väljer att studera vidare, men det är inte hela förklaringen.
- **Fler män i ”rätt” bransch.** Av männen med jobb hade 59 procent etablerat sig inom det område de utbildat sig för, det hade 47 procent av kvinnorna lyckats med.
- **Deltidsjobb vanligare bland kvinnor.** Av männen med jobb arbetade hela 83 procent heltid, av de arbetande kvinnorna hade 56 procent heltidsjobb. Fler kvinnor än män svarade i enkäten att de skulle vilja jobba fler timmar i veckan.
- **Fast anställning vanligare bland män.** Av de arbetande männen hade 65 procent en tillsvidareanställning. Det hade inte ens hälften, 46 procent, av de arbetande kvinnorna.
- **Högre andel män med högre löner.** Bland dem med inkomster över 17 500 kronor i månaden före skatt återfanns 48 procent av männen med jobb, men bara 13 procent av de sysselsatta kvinnorna.

Att kvinnor tycks ha det svårare att etablera sig med goda villkor på arbetsmarknaden är ett mönster som håller i sig, och något som LO i tidigare rapporter belyst som ett problem. Bakom detta finns framför allt två saker som är av avgörande betydelse. För det första väljer en absolut majoritet av kvinnorna program som ger sämre arbetsmarknadsetablering. Som tidigare konstaterats är det de manligt dominerade programmen som ger bäst etablering. Det är dessutom uppenbart att det fåtal kvinnor som väljer de traditionellt manligt dominerade programmen ändå inte tar sig in i arbetslivet med lika goda villkor som männen. För det andra tycks det också vara så att kvinnor generellt etablerar sig sämre på arbetsmarknaden än vad män från samma yrkesförberedande gymnasieprogram gör. Undantag syns i viss mån för dem som gått hotell- och restaurangprogrammet, hantverks-, livsmedels- samt handel och administrationsprogrammet. Men då handlar det snarare om att kvinnorna etablerar sig lika väl, eller nästan lika väl, som männen.

Även det faktum att många ungdomar går program med inriktning mot yrkesområden där utsikterna att få jobb med goda villkor är dåliga har åskådliggjorts av LO. I rapporten *Vägar till arbetslivet* som gavs ut i juni 2006 konstaterades därför att studie- och yrkesvägledningen och praon måste stärkas. Först då kan ungdomar göra bättre underbyggda gymnasieval. I rapporten konstaterades också att samverkan mellan skola och arbetsliv måste stärkas för att bli väl fungerande inom alla branschområden, samt att det behövs en tydligare koppling mellan gymnasieskolans programutbud och den regionala arbetsmarknaden.⁷

---

⁷ LO juni 2006; *Vägar till arbetslivet, Slutrapport av LOs förbundsgemensamma projekt om de yrkesförberedande programmen i gymnasiet*

Vägen in i arbetslivet. Om inträdet på arbetsmarknaden efter yrkesförberedande gymnasieprogram.

I tabellen nedan redogörs för de fem variabler som arbetsmarknadsindexet i denna rapport är en sammanvägning av; *andel sysselsatta, andel arbetslösa, andel med jobb helt eller delvis inom området de utbildat sig för, andel i tillsvidarejobb* samt *andel med heltidsjobb*. Även andelen av de arbetande med månadslön på 17 500 kronor eller mer presenteras här. Talen är procenttal.

		Andel i arbete	Arbetslöshet i procent av arbetskraften	Andel av arbetande inom utbildningsområdet	Andel av arbetande med tillsvidareanställning	Andel av arbetande med heltidsjobb	Andel arbetande med månadslön 17 500 el. mer*
Fordons	Kvinnor	53	29	57	63	73	24
	Män	89	8	75	78	94	64
Energi	Kvinnor	i.u.	i.u.	i.u.	i.u.	i.u.	i.u.
	Män	73	8	74	66	99	57
Bygg	Kvinnor	67	11	26	42	80	34
	Män	75	18	81	71	88	60
Industri	Kvinnor	39	20	45	50	52	32
	Män	67	13	73	81	90	72
EI	Kvinnor	41	36	22	38	57	25
	Män	73	16	57	71	84	56
Hotell- och restaurang	Kvinnor	77	11	50	59	62	8
	Män	73	17	53	49	82	26
Hantverk	Kvinnor	68	9	58	45	65	18
	Män	69	18	51	54	85	40
Handel och administration	Kvinnor	61	15	60	53	50	13
	Män	63	18	56	58	81	32
Naturbruk	Kvinnor	56	19	40	49	61	12
	Män	78	15	66	62	93	34
Media	Kvinnor	55	18	12	53	59	20
	Män	60	9	24	50	71	33
Omvårdnad	Kvinnor	48	20	92	38	58	12
	Män	66	13	70	45	58	23
Livsmedel	Kvinnor	61	22	65	49	44	9
	Män	57	37	60	72	76	42
Barn- och fritid	Kvinnor	50	26	66	36	52	8
	Män	63	18	44	56	80	23
Estetiskt	Kvinnor	38	19	9	35	57	8
	Män	37	27	16	33	51	19

Källa: SCB statistiska meddelande UF 86 SM 0601 samt egna beräkningar.

* Observera att variabeln lön inte ingår i framräkningen av programmens arbetsmarknadsindex. Lön avser heltidslön före skatt.